

Egy bohém ügynök rövid pályafutása

TARTALOM: 1. Előzmények; 2. „Kárpáti József” ügynök beszerzése; 3. A Mindszenty-képek ügye; 4. Az ügynök ellenőrzése; 5. „Koppány” százados a mérki búcsún; 6. Vádak keresztútjében; 7. Az ügynök nemet mond; 8. „Kárpáti József” ügynök kizárása; 9. Összegzés; 10. Utószó.

GYÖRGY JANKA: The Short Career of a Bohemian Agent

In the years following the 1956 Revolution, the Hungarian State Protection Authority sought to exercise total control over Churches with a renewed intensity. In 1958, there were only two agents in the Hungarian Greek Catholic Church, so new recruits were wanted. They were not shy even of blackmail – the method they would use in their attempt to enlist Dr György Kriskó, a young unmarried priest. The bohemian, self-indulgent, occasionally irresponsible and at times lonely priest, searching for his place and company in a new political atmosphere, was repeatedly involved in situations that would result in his Bishop transferring him six times in the space of five years. Owing to an unfortunate instance, in which candles were wrapped and sold in old paper with the image of Cardinal Mindszenty on it, he was threatened with five years in prison, causing him to sign a cooperation agreement. He was given the cover name ‘József Kárpáti’ and assigned to Captain András Gyuris as his case officer. His initial enthusiasm – if he had any of it at all – would be followed by disillusionment soon. His reports did not contain any substantive information, and, within less than a year after his recruitment, he would sabotage appointments. Moreover, with his boisterous and reckless behaviour, he frightened off precisely those individuals whom he was to observe. Meanwhile, he was also troubled by his conscience more and more because he knew all too well that priestly life could not for long be compatible with this activity. After a year, he discontinued his work as an agent and became indifferent even about attempts to bring about his downfall or to compromise him. His case could provide several lessons, the first and possibly most important of them being that one can say ‘no’ even in such a serious predicament.

I. Előzmények

1958 szeptemberében nagy gondban volt a Belügyminisztérium Szabolcs-Szatmár Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztálya. Megállapítást nyert, hogy a hajdúdorogi görögkatolikus egyházmegye területén 73 pap működik, körülbelül 200.000 hívővel, ráadásul itt van a nagy jelentőségű búcsújáró hely, Máriapócs, ahová évente kb. 80.000 „egyházi befolyás alatt álló” személy zarándokol el, s gyakori esetben külföldiek is megfordulnak ott. A konklúzió: „az egyházmegye ügynökséggel nincs kellően biztosítva!”¹

Eddig két ügynököt tudtak beszervezni, az egyik még 1956 előtt a papi békemozgalomban kompromittálta magát, ezért a „reakciós elemek” elhúzódtak tőle, a másik speciálisan Máriapócs vonatkozásában kellett volna hogy tevékenykedjen, de „demokratikus beállítottsága miatt” szintén nem tudott érdemi jelentéseket adni, mivel éppen azok kerültek el a társaságát, akik állambiztonsági szempontból érdekesek lettek volna. Ezért kizárták annak lehetőségét, hogy „hazafias” alapon szervezzenek be új munkatársakat a görögkatolikus papok közül, mert az ilyen egyének nem tudnak bizalmas kapcsolatot kiépíteni a „népidemokratikus rendszerrel szemben ellenséges magatartást tanúsító” személyekkel. Elhatározták, hogy a fenti okok miatt csakis kompromittáló, illetve terhelő adatok alapján kerülhet sor a közeljövőben beszervezésre.

2. „Kárpáti József” ügynök beszervezése

Így került e rendőri szervek látókörébe *dr. Kriskó György*. Papi családból származott. Édesapja, Kriskó Sándor, valamint annak két évvel idősebb bátyja, Kriskó Elek a felvidéki Szepes vármegye Száztelek nevű falujában született, s mindketten Eperjesen végezték a teológiát, de a hajdúdorogi egyházmegye papjává szentelte őket Miklósy István püspök; Sándort 1915-ben, a bátyját, aki irodistaként jelen volt a debreceni bombamerényletkor, 1916-ban.² Kriskó Sándor papszentelése előtt feleségül vette Fankovich

1 Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára /ÁBTTL/ 3.1.1. B-91185. „Kárpáti József” ügynök dosszié (megnyitva: 1958. 09. 23., lezárva: 1960. 05. 27.) 14.

2 VÉGHSEŐ TAMÁS (szerk.), *Görögkatolikus papok történeti névtára, A Hajdúdorogi Egyházmegye és a Miskolci Apostoli Exarchátus 1850 és 1950 között felszentelt papjai*, (Collectanea Athanasiana V/1/1.) Nyíregyháza 2015, 1. köt., 109., 112–113.

Ilonát. Házasságukból öt gyermek, két lány és három fiú született, akik közül György volt a legfiatalabb. Édesapja, Kriskó Sándor egész papi életét Nyírmada községben töltötte 1915 és 1963 között. Itt 1918-ban a forradalmi események alatt Bánó Andor, Goldstein Mór, Katz Herman és társai által felbérelt katonai osztag főbe akarta löni a parókia udvarán, s csak a hívek közbelépése mentette meg az életét. 1923-ban a javadalmi földjén faiskolát alapított, és fia szerint csaknem félmillió gyümölcsfával gazdagította a szegényes szabolcsi növénykultúrát. Nyírmadán hitelszövetkezetet alapított, ami segíteni tudta a falusiakat a nehéz anyagi helyzetben. Elnöke volt a gazdakörnek, tagja volt a Magyar Élet Pártjának, hogy gyermekeit könnyebben tudja iskoláztatni. A Szálasi-uralom alatt egyik veje az ő kérésére Czigler Elek nyírmadai lakost és két gyermekét a zsidó gyűjtőtáborból kiemelte, és ezzel megmentette az életüket. Czigler később országgyűlési képviselő is lett.³ Kriskó Sándor a háború után önként teljesen visszavonult a politikai élettől.⁴

Kriskó György 1930. június 13-án született Nyírmadán. Elemi iskolai tanulmányait követően a nyíregyházi Királyi Katolikus Főgimnázium tanulója lett, itt érettségizett 1948-ban. Ezt követően jelentkezett dr. Dudás Miklós püspöknél papnövendéknek, itt két társával együtt felvételt nyert.⁵ Teológiai tanulmányait a budapesti Központi Szeminárium növendékeként a Hittudományi Karon végezte. 1953-ban abszolválta egyetemi tanulmányait, s még ebben az évben doktorált szentségtanból. Disszertációjának címe: *A szentelmények dogmatikája* volt.⁶ 1953. február 1-jén szentelte pappá Budapesten az Egyetemi templomban Dudás püspök Bacsóka Pállal, Fodor Istvánnal, Körte Ferencsel és Mosolygó Marcellel együtt. Meg kell említeni, hogy erre a papszentelésre rendkívüli módon

3 Czigler Elek (Mánd, 1912. 06. 03. – 2005. 04. 19.) nyolc általános iskolai osztályt végzett, majd géplakatossegéd volt. Később vizsgázott szeszgyárvezető, gépész vizsgát tett, a Nyírmadai Állami Gazdaság főgépésze lett. Belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba. 1958. november 16. és 1967. január 28. között két ciklusban a Hazafias Népfrent Szabolcs-Szatmár megyei listájáról bekerült a törvényhozásba. Nemzeti névtár <http://abcd.hu/szemelyi-nevter/?id=271068&date=2021-04-09>. 2014-ben posztumusz Nyírmada díszpolgára címet kapott. Erről a határozat: https://www.nyirmada.hu/wp-content/uploads/2013/01/140826_ub_jkv.pdf [Letöltés ideje: 2021. április 9.]

4 ÁBTL 3.1.1. B–91185. „Kárpáti József” 8.

5 *Hajdúdoroggyűléskörlevelek* IV (1948) 14 (1948. augusztus 12.). Felvételt nyert még Kiss A. Andor és Leskó József.

6 SOMORJAI ÁDÁM, *A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karának disszertációi (1863–1993)*, (Studia Theologica Budapestinensia 9.), Budapest 1993, 89.

került sor. 1952-ben, a Rákosi-diktatúra egyik legsötétebb évében, amikor „Sztálin legjobb magyar tanítványa, népünk bölcs vezére” 60. születésnapjára versek, festmények s szobrok tömkelege sulykolta a személyi kultuszt, az Állami Egyházügyi Hivatal révén a kommunisták parancsára a magyar katolikus püspökök nem szentelhetek papokat.⁷ Amikor az év végén híre ment, hogy 1953-ban lehet papot szentelni, Dudás püspök azzal a kéréssel fordult a budapesti két legfelsőbb évfolyam kispapjaihoz, hogy aki tud, azonnal jelentkezzen szentelésre, mert később bizonytalan, hogy lehet-e és mikor újra papokat szentelni. Ezzel nagyon komoly dilemma elé állította akarva-akaratlan a papnövendékeket, hiszen azoknak, akik a nőülésen gondolkodtak, rövid időn belül házasságot kellett kötni, akiknek nem volt menyasszonya, azoknak pedig választani kellett vagy a biztos nőtlen papi hivatás, vagy pedig egy későbbi nőülés mellett úgy, hogy esetleg nem lehetnek majd papok. Fodor István és Mosolygó Marcell gyorsan meg-nősültek, hárman pedig – Bacsóka Pál, Körte Ferenc és Kriskó György – a nőtlen életállapotot vállalva kérték szentelésüket.⁸

Kriskó György felszentelését követően néhány hónapig Kispesten volt kisegítő, majd két és fél évig Pácinban segédlelkész, 1955 októberében Orosz Ágoston parókus halálát követően Sárospatak-Végardóra került helyettes lelkésznek, 1956-ban beteg nagybátyja, Kriskó Elek mellé helyezték kisegítőnek, 1957 végén a megbetegedett Szilvássy Miklós csengerújfalui parókus helyettesítésére rendelték ki, 1958 februárjában Újfehértóra helyezték hitoktatónak, innen 1958. október 8-án a Szabolcs-Szatmár megyei Rendőr-főkapitányság véghatározata alapján ki lett tiltva, s kényszerlakhelyül Kölcse lett számára meghatározva, rendőri felügyelet alatt.⁹

3. A Mindszenty-képek ügye

Kriskó Györgyről már rendelkeztek terhelő adatokkal, de ami miatt igazán a belügyi szervek látókörébe került, az a csengerújfalui helyettesítéséhez kapcsolódott. 1958 Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepére az urai

7 SZÁNTÓ KONRÁD, *A kommunizmusnak sem sikerült. A magyar katolikus egyház története 1945–1991*, Miskolc 1992, 28–29.

8 Dr. Soltész Mihályné visszaemlékezése szerint édesapja, dr. Mosolygó Marcell négy(!) személyes találkozást követően vette el menyasszonyát, Rojkovich Margitot, akivel hat gyermeket neveltek fel és 48 évig voltak házasok.

9 ÁBTL 3.1.1.-B-91185. „Kárpáti József” 9.

filiába 80 gyertyát küldött Takács Ferenc egyháztanácsagnak, amelyekhez csomagolóanyagként kb. 30 darab Mindszenty József hercegprímás portréját tartalmazó kép is volt, igaz, öt helyen átlukasztva, hogy ne lehessen értékesíteni. A gondnok a gyertyákat eladta, volt, amit a képekbe csavart bele, és úgy adta oda. Később még Kriskó atya személyesen is vitt gyertyákat és képeket. Az ügy kipattant, és a rendőrség 1958. július 29-én nyomozást rendelt el a „népidemokratikus államrend elleni izgatás alapos gyanúja” miatt.¹⁰

A nyomozás elrendelését követően hat tanú kihallgatására került sor 1958. július 31-én a Csengeri Járási Rendőrkapitányságon. Takács Ferenc gondnok, Gyárfás Pálné, Takács Ferencné, Szabó Leonné, Tóth Pál, Szilágyi László megerősítették a tényállást, sőt Tóth Pál megemlítette, hogy a tisztelendő úr azt mondta, a képeket el kellett volna égetni, de most már ügyis mindegy, mivel át vannak lyuggatva, így érvénytelenek, és meg vannak semmisítve.¹¹

1958. augusztus 22-én a Nyíregyházi Rendőrkapitányságra beidézték dr. Kriskó Györgyöt ügyének tisztázására. Biztosan értesült addigra az urai hívek kihallgatásáról, elkeseredett hangulatban érkezett meg, sőt el volt szánva, hogy őrizetbe veszik. Előző napon levelet írt édesanyjának, hogy jól van, arra gondolva, ha letartóztatják, akkor egy darabig édesanyja ne nyugtalankodjon. A kihallgatás során a rendőrök tudatosan nem agresszív hangon tárgyaltak vele, hanem igyekeztek „humánus arcot” mutatni, így feloldódott, sőt megkönnyebbülésében a másik végletbe esett, azt mondta, hogy a nyomozói munkát érdekesnek és hasznosnak tartja, sőt „ő is szívesen tudna ilyen dolgokkal foglalkozni”. Megjegyzésében Balázs Tibor rendőr főhadnagy¹² nagy fantáziát látott Kriskó beszervezésében.¹³

10 ÁBTL 3.1.1.-B -91185. „Kárpáti József” 59–60.

11 ÁBTL 3.1.1.-B -91185. „Kárpáti József” 61–73.

12 Balázs Tibor, anyja neve: Havrilla Anna, született: 1931. 05. 15., Sátoraljaújhely, végzettség(ek): 5 elemi 4 polgári, kereskedelmi középiskola. 1950, BM Dzerzsinszkij Tiszti Továbbképző Iskola. 1954, 5 hónap szakosított pártiskola. 1961, Állam- és jogtudományi doktori oklevél, ELTE 1965. Pályáját a Borsod megyei ÁVH-nál kezdte. 1957–59 a Szabolcs-Szatmár Megyei Rendőr-főkapitányság 1959–1985-ig a Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó osztályának tisztje különböző rendfokozatokban https://www.abtl.hu/ords/archontologia/f?p=108:5:33721056309203::NO::P5_PRS_ID:948034 [Letöltés ideje: 2021. 04. 27.]

13 ÁBTL 3.1.1.-B -91185. „Kárpáti József” 53–54. „Dr. Kriskó Györgyöt a beszélgetés során egy fiatal, temperamentumos, gyors észjárású, magas műveltségű embernek ismertem meg. A jelenlegi foglalkozása nem köti le a fantáziáját. A romantika és érdekesség kedvéért fog számmunkra dolgozni. Ebben segíteni fogja az a tudat is, hogy mögötte egy egész hatóság áll. Erre egyedülálltében úgy érzi, nagy szüksége van.”

Ezek után 1958. szeptember 10-én Kriskó György újra megjelent a nyíregyházi rendőrségen, hogy érdeklődjön ügyéről. Ekkor hangsúlyozta, hogy Takács Ferenc figyelmét külön felhívta, a csomagolóanyagként használt képekből egy se kerüljön ki a hívek kezébe, mert akkor ő könnyen börtönbe kerülhet.¹⁴ Gyuris András rendőr százados szerint látszott rajta, hogy „némileg megbánta korábbi ajánlkozását, és szeretne volna, ha azt meg nem történtnek nyilvánítják”, hozzátéve, hogy „úgy érzi, nem fog tudni megfelelni a követelményeknek”. Amikor azonban kilátásba helyezték, hogy tettéért akár 5 év börtönre is ítélik, rávették a titkos együttműködésre.¹⁵ Vállalta, hogy minden olyan dolgot, ami a Magyar Népköztársaság, a magyar dolgozó nép ellen irányul, a vele kapcsolatban lévő állambiztonsági tisztnek jelenti.¹⁶ Ez a tiszt Gyuris András rendőr százados lett.¹⁷ A beszervezést követően egy rendőrségi jelentésből kiderült, hogy az államvédelmi hatóság tudta nélkül az Állami Egyházügyi Hivatal Borsod megyébe akarta helyezni, amit a rendőrség csak úgy tudott megakadályozni, hogy rendőri felügyelet alá vonták, és a konspiráció kedvéért kitiltották Újfehértó községből, azzal a feltétellel, hogy a megye területét nem hagyhatja el.¹⁸

Az első időben nagyon lelkesnek mutatkozott és romantikusan fogta fel a dolgot, „mindenütt kémet akart fogni” tartótisztje szerint. Egyik alkalommal olyan levelet írt a rendőrségnek, hogy csak komoly fejlődést követően jöttek rá, mit is akart mondani. Az első két alkalommal kapcsolatait jellemeztették vele, és kisebb ellenőrző feladatokat adtak neki, hogy megbizonyosodjanak őszinteségéről.¹⁹

14 ÁBTL 3.1.1.-B -91185. „Kárpáti József” 74–75.

15 Első publikáció aktájáról: KÖNYÁNÉ KUTRUCZ KATALIN – PETRIKNÉ VÁMOS IDA, *Ügynök-sorsok ügynök? sorsok? A hálózati lét sokfélesége és a megismerés korlátai*, Budapest 2017, 136–139.

16 ÁBTL 3.1.1.-B -91185. „Kárpáti József” 77–80.

17 Gyuris András, anyja neve: Bellus Zsuzsanna, született: 1929. 09. 10., Nyíregyháza. Végzettség(ek): 6 elemi, ÁVH Dzerzsinszkij Iskola (1 hónapos) 1950. Gimnáziumi érettségi 1955. BM Központi Tiszti Iskola Rendőrtiszti Akadémia levelező tagozat 1964. Marxizmus-Leninizmus Esti Egyetem 1971. Marxizmus-Leninizmus Esti Egyetem, Szakosító 1975. BM Rendőrtiszti Főiskola, vezetői továbbképző tanfolyam (10 hetes) 1977. 1950-től államvédelmi katonai szolgálatban tizedesként indult, majd 1957-ig katonai elhárító tiszt, 1957–1963-ig a Szabolcs-Szatmár Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztályának tisztje, 1964–1979-ig a Komárom Megyei Rendőr-főkapitányság III/III. osztályának tisztje. https://www.abtl.hu/ords/archontologia/f?p=108:5:7178053091628::NO::P5_PRS_ID:893101 [Letöltés ideje: 2021. 04. 27.]

18 ÁBTL 3.1.1.-B -91185. „Kárpáti József” 76, 85.

19 ÁBTL 3.1.1.-B -91185. „Kárpáti József” 12–13., 85. Gyuris András rendőr százados 1958. október 31-i jellemzése.

4. Az ügynök ellenőrzése

„Kárpátit” 1959 folyamán több alkalommal is ellenőriztették ügynökökkel, valamint paptársaival is. Az itt kapott információkban lépten-nyomon előkerülnek könnyelmű magatartására, botlásaira való utalások. „Balogh János” fedőnevű ügynök megemlítette, hogy a sok diszpozíciót magatartása miatt kapta. Bohémsága inkább bohóckodás, lételeme a társasági élet és a szórakozás. Szenvedélyes kaláberező, de nem jó játékos. Öltözködésében, magatartásában nem papos, a rendőri felügyeletre vonatkozó szabályokra fittyet hány.²⁰ „Balogh János” egy másik jelentésében ezt azzal egészítette ki, hogy dr. Kriskó Kölcseben az állatorvossal, a gyógyszerésszel, a pedagógusokkal és az evangélikus lelkésszel jár össze, valamint együtt lakik Ritli Gyula római katolikus plébánossal. Sokat utazik Nyírbátorba Duklai László plébánoshoz, aki a Szent Imre Kollégiumban igazgatója volt, valamint az újfehértói barátaihoz (orvos, állatorvos, gyógyszerész, káplán), akikkel együtt szokott szüretelni is.²¹ Kádár György nyírvasvári görögkatolikus parókus Kriskó György pácini éveiről adott negatív jellemzést, megemlítve, hogy az 1956-os forradalom után nyugatról nagy mennyiségű gyógyszeresomagot kapott, amit értékesített, így egészítve ki fizetését.²²

Gyuris András százados Papp Gyula piricsei parókussal is beszélt Kriskó Györgyről, aki annak végardói működése kapcsán is említést tett olyan botlásról, aminek részleteit a jelenlegi szabályozás szerint személyiségi okokból nem lehet kutatni.²³

Néhány nappal később „Kürthy” fedőnevű ügynök is jellemezte Kriskó Györgyöt, akit már középiskolás korában is ismert. Jó képességű diákként nem vitte túlzásba a tanulást, és könnyen bánt a pénzzel. Meglepetést keltett, hogy papnak jelentkezett, de legalább ennyire meglepő volt, hogy nőtlenül szentelődött. Az ügynök szerint társai azt gondolták, hogy ezt karrierizmusból tette. Jellem szempontjából remek színésznek, szélhámos alkatúnak és olykor cinikusnak festette le, aki a társaságot magával ragadóan szórakoztatta, néha még egyszerűbb bűvésztrükkökkel is. Az volt a híre, hogy jó kapcsolata volt a rendőrséggel. Ezt azzal is illusztrálta, hogy Kriskó ittas állapotban motorozott, majdnem kétszer is karambolozott, s

20 ÁBTL 3.1.1.-B-91185. „Kárpáti József” 86. 1959. január 7.

21 ÁBTL 3.1.1.-B-91185. „Kárpáti József” 87–88. 1959. október 13.

22 ÁBTL 3.1.1.-B-91185. „Kárpáti József” 89–90. 1959. október 22.

23 ÁBTL 3.1.1.-B-91185. „Kárpáti József” 91. 1959. október 28.

a rendőrök kétszer igazoltatták, de feltűnően kedvesen bántak vele, és továbbengedték. Kürthy elmondása alapján a 10 éves érettségi találkozón Kriskó György azt mondta dr. Dohanics Sándornak, hogy „tudom, nem vagyok jó pap, de még rosszabb lennék, ha megnősültem volna”, majd a zenészektól elkérte a tangóharmonikát, és azon játszott. A zenészek elmondták, hogy jól ismerik őt a mulatókból. Végül Kürthy ügynök arra a megállapításra jutott, hogy „a papság véleménye szerint Kriskót komolyan venni nem szabad”.²⁴

Ekkor már Gyuris százados, a tartótiszt is elégedetlen volt „Kárpáti József” ügynöki tevékenységével. Konstatálta, hogy három hónapja egyetlen jelentést sem adott, ügynöki munkáját hanyagul végzi, ráadásul október 20-án kijelentette, hogy ezt a titkosszolgálati tevékenységet nem tudja összeegyeztetni papi lelkiismeretével.²⁵

1959 novemberében derült fény egy olyan esetre, amely még dr. Kriskó György beszerzése előtt történt, és tovább rontotta a tevékenységéhez fűzött reményeket.

5. „Koppány” százados a mérki búcsún

1958. június 29-én, Szent Péter és Pál apostolok ünnepén templombúcsút tartottak Mérk községben. Az ünnepi szónok Megyeri Ferenc kisvárdai plébános volt. Este vacsora után beszélgettek a plébánián a környező papok és világiak vegyesen, amikor motorral megérkezett dr. Kriskó György, akit jól csak Megyeri ismert. Ő találta ki, hogy Kriskót úgy mutatja be a jelenlévőknek, mint Koppány rendőrszázadost, akivel még az udvaron megbeszélte, hogy beugratják a társaságot. „Koppány” nagy komolyan kihallgatta a jelen lévő papokat, akik közül az egyiket Csáti József, az Állami Egyházügyi Hivatal megyei titkára figyelmeztetett egy állítólagos hittanórai pofon miatt. Az eset két ügynöki jelentésből és „Kárpáti” vallomásából rekonstruálható, a papok először megijedtek, és kínos perceket követően derült csak ki az igazság. A „hecc” nem mindenki számára volt élvezetes, és sok mindent elárult az abban résztvevők meggondolatlanságáról is.²⁶

24 ÁBTL 3.1.1.-B-91185. „Kárpáti József” 92–93. 1959. október 30.

25 ÁBTL 3.1.1.-B-91185. „Kárpáti József” 90. 1959. október 24.

26 ÁBTL 3.1.1.-B-91185. „Kárpáti József” 94. 1959. november 30. „Török István” fedőnevű ügynök jelentése. A többi vallomással egybevetve kiderül, hogy az ügynök nem más, mint Megyeri Ferenc kisvárdai plébános. 95. „Miklós Péter” ügynök jelentése.

6. Vádak keresztútjében

1960. január 12-én Gyuris András tartótiszt kikérdezésre berendelte „Kárpáti József” ügynököt a rendőrségre. Az időközben előkerült kompromittáló adatok kapcsán nyolc pontból álló kérdéssorozatot állított össze, hogy az ügynök azokra válaszolva tisztázza magát a vádakkal kapcsolatban. A nyolc kérdésből öt annyira személyes jellegű volt, hogy még a kérdést sem lehet kutatni-megtudni, nemhogy a választ. Az érvényes kutatási jogszabályok alapján olvasható három további kérdés a „Koppány százados-esetre” vonatkozott a mérki búcsún, a 10 éves érettségi találkozóra Sóstón, valamint a külföldről kapott gyógyszeresomagra. A tartótiszt bevallott célja: „a kikérdezés során arra törekszem, hogy a nevezett személyt a fenti kérdésekben beismerő vallomásra bírjam, s ezen keresztül beszervezését megerősítem. Amennyiben ez nem sikerülne, javaslatot teszek a hálózatból való kizárására, és a helyi újságon keresztül történő lejáratására”.²⁷

A beidézett Kriskó György vallomása 10 kézzel írt oldalt tesz ki. A fentebb említett okok miatt a válaszokból hat oldal nem olvasható. Az érettségi találkozóra vonatkozólag nem válaszolt, így a mérki búcsú és a gyógyszeresomag kérdéseire adott válaszok ismerhetők meg. Az igazságnak megfelelően a mérki búcsúval kapcsolatban azt mondta, hogy a Koppány százados-ötlet Megyeri kisvárdai plébánostól származott (amit az nem is tagadott), Kriskó nem értett egyet az ötlettel, de Megyeri beszélt rá, hogy csak játssza végig a szerepet, utána megmondják a papoknak, hogy beurratták őket.

A gyógyszeresomaggal kapcsolatban azt mondta, hogy Hollandiából kapott több ízben segélyesomagot, ezekben elsősorban használt ruha volt, egyszer kapott 120 ampulla sztreptomycin²⁸ nevű gyógyszert. Ezt a gyógyszerész ismerősén keresztül értékesítette, amiért 600 forintot kapott.²⁹

7. Az ügynök nemet mond

Annak ellenére, hogy Gyuris András rendőr százados mindent elkövetett, hogy a beszervezést megerősítse és tovább vigye, egy év után „Kárpáti József” ügynöknek annyira elege lett az egészből, hogy a következmények-

27 ÁBTL 3.1.1. B-91185. „Kárpáti József” 96–97. 1960. január 12.

28 Ezt a tuberkulózis gyógyítására használták abban az időben.

29 ÁBTL 3.1.1.-B-91185. „Kárpáti József” 98–107. 1960. január 12.

kel nem törődve kérte végleges felmentését. Elhatározását hét pontba szedve támasztotta alá.

1. Több alkalommal vetették a szemére, hogy munkája eredménytelen, de ennek oka az volt, hogy olyan környezetben élt és mozgott, ahol meglátása szerint nem volt probléma.
2. Amikor beszervezték, azt vállalta, hogy a népellenes tevékenységet jelenti, de nem volt tisztában azzal, hogy ezt kéthetente írásban kell megtennie, akár van, akár nincs mondanivalója, ezért volt sokszor semmitmondó, erőltetett a jelentése, amit már a jövőben nem szeretne.
3. Kettősséget érzett magában, miért éppen neki kell olyan szerepet vállalni, ami nem illik a hivatásához. Az ellenséges tevékenységet nem rendőrségi beosztottként akarja jelteni, hanem a maga módján. „Ez a körülmény sok tépelődést, gyötrődést és álmatlan éjszakát okozott” írta.
4. Nagyon kellemetlenül érintette és bántotta, hogy az egyházi főhatóság is besúgónak tartotta, mivel jóban volt pártfunkcionáriusokkal.
5. Nagyon rosszul esett neki, amikor Gyuris századostól kérte, hogy mentse fel eddigi tevékenysége alól, az megfenyegette mondván: „jól gondolja meg, hogy vállalja-e, mert úgy elnyírjuk a száját, hogy az életben nem szedi magát össze”. Sérti az önérzetét, hogy egy olyan feladatot kell neki betölteni, ami nem lenne kötelessége és ráadásul kinyírás jár érte. Vagy megérdemli a büntetést, és akkor az jár neki, vagy ha nem, akkor pedig kíméljék meg olyan dolog teljesítésétől, ami neki nehézséget okoz.
6. A maga vonalán több hasznot tudna nyújtani, mint az utóbbi időkben. Példa erre az, hogy a mezőgazdaság szocialista átszervezése kapcsán eredményes, jó munkát tudott kifejtteni.
7. Végül egy teljesen személyes okot hozott fel: megfogadta, ha súlyosan beteg édesapja meggyógyul, kérni fogja az illetékeseket megbízatásának megszüntetésére. Mivel édesapja meggyógyult, ez a tény is erősítette elhatározását, hogy szüntesse be ezt a titkos tevékenységét.³⁰

A rendőrségen ezt követően azzal bocsátották el, hogy gondolkodási időt adnak neki, ha megváltozik az álláspontja, jelentkezzen.

30 ÁBTL 3.I.1.-B-91185. „Kárpáti József” 108–111. 1960. január 12.

8. „Kárpáti József” ügynök kizárása

Mivel azonban később sem jelentkezett, 1960. április 7-én tartótisztje javaslatot tett „Kárpáti József” ügynök hálózatból való kizárására. Összegezve megemlítette, hogy nevezett ügynök utoljára 1959. július 30-án adott jelentést, utána három hónapig nem jelentkezett, majd 1959. október 5-én, november 23-án, december 15-én a főkapitányság épületében foglalkoztak vele, de ő álláspontján nem változtatott. Felrótta, hogy amikor ő ezt a munkát elvállalta, azt gondolta, hogy a vele kapcsolatban lévő rendőrtisztek őt barátnak és munkatársnak fogják tekinteni, ezt azonban nem tapasztalta.

A rendőrség szerint „Kárpáti” helytelen magatartása következtében elvesztette azon személyek bizalmát, akik érdekesek voltak az állambiztonsági szervek számára. Ráadásul a papok körében elterjedt az a nézet, hogy Kriskó György a rendőrség embere, s a görögkatolikus püspök is így nyilatkozott róla. Bár beszerzése azért történt, hogy a görögkatolikus egyházban a gyenge ügynöki hálózatot megerősítsék, s ez a probléma azóta sem tekinthető megoldottnak, mégsem célszerű őt tovább foglalkoztatni, mert alaptermészetét megváltoztatni nem tudják, a birtokukban lévő erkölcsi kompromittáló adatokkal pedig nem tudnak hatni rá.³¹

Mindezek figyelembevételével a Szabolcs-Szatmár Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztálya engedélyezte „Kárpáti József” ügynök kizárását.

Egy hónappal később dr. Kriskó György aláírta az ilyenkor szokásos titoktartási nyilatkozatot, és ezzel megszakította munkatársi kapcsolatát az állambiztonsági szervekkel.³² Ugyanezen napon, 1960. május 7-én Gyuris András százados „Kárpáti József” ügynök aktáját irattárba helyezés céljából lezárta.³³

„Kárpáti József” aktája Csipkerózsika-álmából 1979. augusztus 8-án lett felébresztve, amikor – nem tudni pontosan, mi okból – a Hajdú-Bihar Megyei Rendőr-főkapitányság III/III. osztálya tanulmányozás céljából kikérte, de amikor tartalmát megismerte, akkor lemondtak az egykori ügynök reaktiválásáról.³⁴ Csak a beszerzési aktája maradt fenn, munkadossziéja

31 ÁBTL 3.I.I.-B-91185. „Kárpáti József” 112–113. 1960. április 7.

32 ÁBTL 3.I.I.-B-91185. „Kárpáti József” 114. 1960. május 7.

33 ÁBTL 3.I.I.-B-91185. „Kárpáti József” 115. 1960. május 7.

34 ÁBTL 3.I.I.-B-91185. „Kárpáti József” 116. 1979. augusztus 8.

leadott jelentéseivel megsemmisült, talán azért is, mert érdemi információkat nem tartalmazott.

9. Összegzés

Az 1956-os forradalmat követő években az államvédelmi hatóság újult erővel akart totális kontrollt gyakorolni az egyházak felett. A magyar görögkatolikus egyházban 1958-ban csak két ügynök volt, ezért újakat akartak beszervezni. A zsarolástól sem rettentek vissza, így próbálták meg dr. Kriskó György fiatal nőtlen papot megkörnyékezeni. A bohém, szórakozást szerető, néha felelőtlen, de a megváltozott politikai légkörben a helyét, társaságát kereső, olykor magányos pap többször keveredett olyan helyzetbe, ami miatt öt év alatt hatszor helyezte el püspöke. Egy szerencsétlen ügy miatt, amikor gyertyákat régi, Mindszenty bíborost ábrázoló papírba csomagoltak és árusítottak, öt év börtönnel fenyegették meg, aminek hatására aláírta az együttműködési nyilatkozatot. Fedőneve „Kárpáti József”, tartótisztje Gyuris András százados lett. A kezdeti lelkesedést – ha volt egyáltalán – hamar gyors kiábrándulás követte. Jelentései nem tartalmaztak érdemi információkat, és a beszervezést követően még egy év sem telt el, már szabotálta a találkozókat, ráadásul hangos, könnyelmű viselkedésével éppen azokat riasztotta el magától, akiket meg kellett volna figyelnie. Közben egyre jobban bántotta a lelkiismerete is, hiszen jól tudta, hogy a papi élettel a tevékenységgel sokáig nem egyeztethető össze. Egy év után felhagyott az ügynöki munkával, s már az sem érdekelt, ha egyéb botlásai miatt tönkre akarták tenni, vagy végleg lejáratni. Esete több tanulsággal is szolgálhat, amelyek közül az első és talán legfontosabb, hogy még ilyen szorult helyzetben is lehetett nemet mondani.

10. Utószó

Dr. Kriskó György 11 évig volt Kölcsház helyettes lelkész, majd 15 évet szolgált Nyírábrányban parókusként (1969–1984), végül Nyírderzs lett az utolsó állomáshelye, ahol húsz évet volt parókus (1984–2004), s itt ünnepelte aranymiséjét is. 1994-ben tiszteletbeli esperesi címet kapott, 2004-ben vonult nyugdíjba. 2008. június 17-én hunyt el Nyíregyházán, 78 éves korában. Papi temetése 2008. június 25-én volt a nyírderzsi görögkatoli-

kus templomban, ahonnan a helyi temetőbe kísérték végső nyughelyére. Gyászjelentésére az általa írt imádság sorai kerültek:

„Hálát adok neked Uram, hogy az évekkel együtt lekopik rólam mindaz,
ami útközben rám tapadt: vágyak, fájdalmak, bűnök és örömök.
Hála neked Istenem, hogy magányom, fogyatékoságaival együtt, amely
itt még gyötör
ott belevész majd a Te mindent betöltő teljességbe”.³⁵

---

³⁵ IVANCSÓ ISTVÁN, *A magyar görögkatolikus egyház papjainak nekrológjai*, Nyíregyháza 2021, 224.